

Intressegrupper och gåsförvaltningen

GÅSFORSKNING: FAKTABLAD FÖR FÖRVALTARE

1. Grågässens nya flyttvanor
2. Att förebygga gässens skador på gröda
3. **Intressegrupper och gåsförvaltningen**
4. Vilka fält väljer gässen?
5. Adaptiv förvaltning

Dagens jordbrukslandskap och ett varmare klimat gynnar betande gäss, som är mer talrika än någonsin. Gässens påverkan på grödor och ekosystem skapar ibland konflikter och samhällskostnader. I forskningsprojektet *Från fält till flyttväg: förvaltning av gäss i det nya jordbrukslandskapet* har ny kunskap tagits fram till stöd för den ofta komplexa förvaltningen av gäss. I forskningsprojektet har flera arter av gäss studerats, med lite extra fokus på grågås, för att förstå de förändringar som sker och hur de påverkar förvaltningen av gäss. I en serie om fem faktablad sammanfattas projektets forskningsresultat. Projektet är ett samarbete mellan Högskolan Kristianstad och Sveriges lantbruksuniversitet och har finansierats av Naturvårdsverket via Viltvårdsfonden, Svenska Jägareförbundet samt Marie-Claire Cronstedts Stiftelse.

FRÅN FÄLT TILL FLYTTVÄG

Förvaltning av gäss i det nya
jordbrukslandskapet

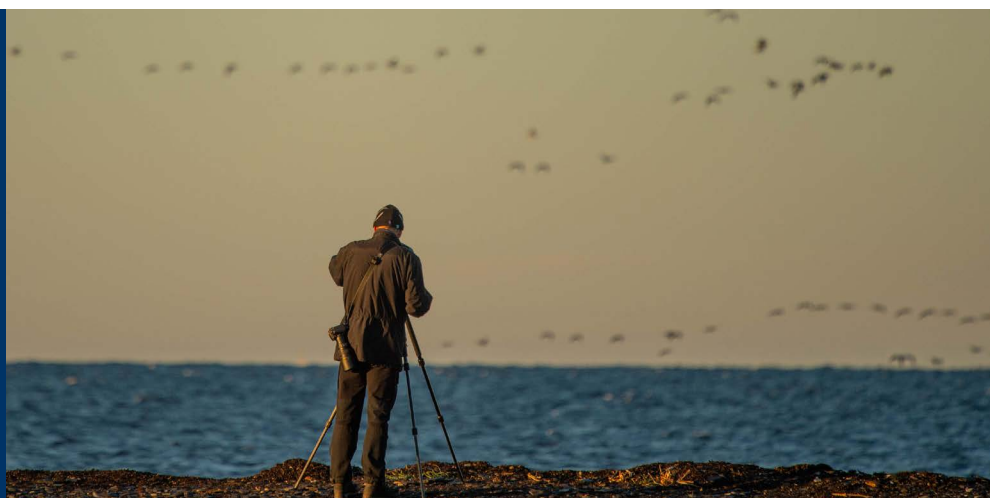

Foto: Johan Månsson

Inställningen till gässen och gåsförvaltningen varierar mellan olika intressegrupper. Olika erfarenheter av gäss och föreställningar om hur de påverkar ekosystemet kan påverka inställningen.

RESULTAT I KORTHET

- Lantbrukare med mer erfarenhet av gåsskador på grödor är mer negativa till förvaltningssystemet, men även den enskilda lantbrukarens tolkningar och känslor påverkar inställningen.
- Bland jägare överlag finns en låg vilja att för egen del jaga mer gäss, men de som redan är gåsjägare är något mer intresserade av att öka sin jakt.
- Hur ofta gåsjägare bedriver jakt påverkas av tillgången till jaktmark och apportrande hund, men även av jägarens individuella motivation och identitet som gåsjägare.
- En majoritet bland fågelskådare är positivt inställda till gäss, men tycker samtidigt att de är för många. Fågelskådarna har en låg vilja att delta i gåsförvaltningen.

Bakgrund

I Sverige förvaltas gäss inom ett system med flera nivåer. På vissa platser finns lokala förvaltningsgrupper, medan mer formella roller med ansvar för jaktfrågor och förvaltning ligger hos länsstyrelserna och Naturvårdsverket. Mot bakgrund av att gässen flyttar mellan flera länder finns också en internationell europeisk plattform för gåsförvaltning som verkar under African-Eurasian Migratory Waterbird Agreement (AEWA). Flera olika intressen och behov behöver balanseras, till exempel jakt, fågelskydd och att minimera gåsskador på jordbruksgrödor. Förvaltningen av gäss kräver inte bara kunskap om gässens rörelsemönster och habitatval, utan även förståelse för de människor (individer och grupper) som på olika sätt är berörda. Lantbrukare påverkas ekonomiskt av skador på grödor och är ofta direkt inblandade i olika gåsförvaltningsåtgärder på sin mark, exempelvis skrämsel och skyddsjakt. Som markägare har de också möjlighet att själva jaga på sin mark eller överlåta jakträtten till andra. Jägare kan bistå lantbrukare med att minska gåsskador på grödor genom skyddsjakt och att delta i populationsbegränsade jakt på de gåsarter som har allmän jakttid. Förutom att bidra med ett naturskyddsperspektiv i förvaltningen av gäss på olika nivåer, från den lokala till den europeiska, kan fågelskådare delta i lokala gåsräkningar – ett viktigt kunskapsunderlag i förvaltningen.

Foto: Johan Månsson

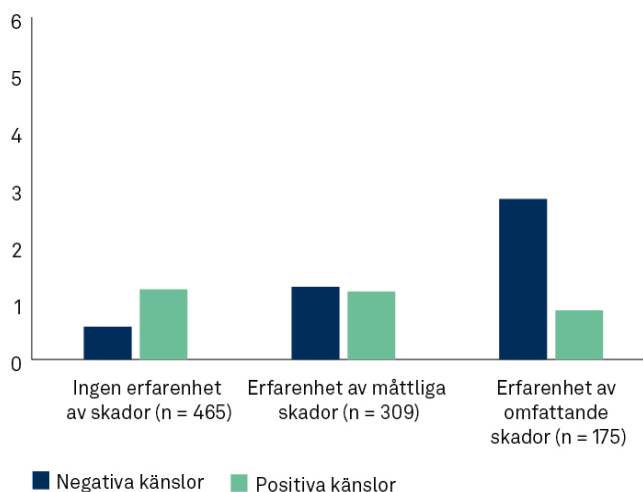
Vitkindade gäss betar gärna på vallar under sen vår och kan orsaka skördeföruster. Lantbrukare med mer erfarenhet av gåsskador tycker att dagens gåsförvaltningssystem är sämre på att hantera problematiken med de stora populationerna.

Enkätstudier av intressegrupper

Olika intressegrupper som är viktiga för gåsförvaltningen tillfrågades att delta i enkätundersökningar. Representativa urval av lantbrukare och jägare i södra Sverige (n = 1067 respektive n = 1753), samt fågelskådare från hela landet (n = 5010) undersöktes mellan 2019 och 2022.

Lantbrukares tolkningar och känslor är viktiga för hur förvaltningssystemet uppfattas

Vi studerade vilka känslor gäss väcker bland lantbrukare i södra Sverige med olika erfarenheter av gåsskador, samt hur de uppfattar gåsförvaltningssystemet. Resultaten visar att lantbrukare som äger mycket mark, en fastighet nära vatten eller nära ett skyddat område uppvisade mer negativa känslor, exempelvis frustration, gentemot gäss jämfört med andra lantbrukare. Även de lantbrukare som odlar spannmål eller rotfrukter uttryckte mer negativa känslor. Dessutom reagerade lantbrukare med mer erfarenhet av gåsskador med starkare negativa känslor (Fig. 1). Dessa lantbrukare uttryckte också mindre positiva känslor, exempelvis glädje, men positiva känslor var inte lika starkt kopplade till erfarenhet av gåsskador som de negativa känslorna var.

Figur 1: Känslor som gäss väcker i tre grupper av lantbrukare med olika erfarenheter av gåsskador (0 = Inte alls, 6 = Mycket starkt, baserat på totala antalet som besvarat frågan).

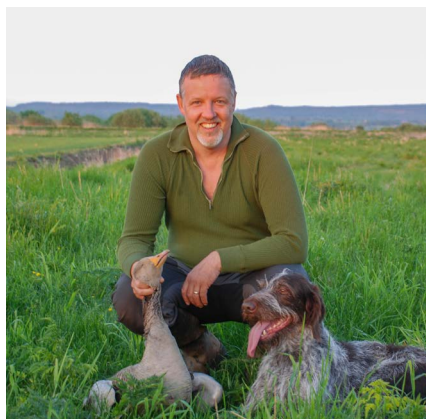

Foto: Johan Månsson

Bland gåsjägare påverkar tillgången till jaktmark och apportrande hund både hur ofta de jagar gäss och antalet fällda gäss. I vilken utsträckning jägaren identifierar sig som gåsjägare har också betydelse för hur engagerad man är i gåsjakt.

Vi kunde även se att lantbrukare med mer erfarenhet av gåsskador tyckte att gåsförvaltningssystemet har sämre möjlighet att förvalta gäss, jämfört med de lantbrukare med mindre erfarenhet. Erfarenhet av skador var dock inte det enda som spelade roll. Än viktigare var om lantbrukarna själva ansåg att de påverkades av gässen, hade sämre möjlighet att hantera dem och reagerade med mer negativa känslor gentemot gässen. Därtill påverkade föreställningar om förvaltningen inställningen till systemet. Exempelvis hade lantbrukare som uppfattade att olika intressegrupper bidrar mindre konstruktivt till förvaltningen en mer negativ inställning.

Gåsjägare har starkare vilja att öka gåsjakten

För att förstå vilka möjligheter det finns att öka gåsjakten undersöktes faktorer som till exempel tillgång till jaktområden och hund som kan användas vid gåsjakt, samt motivation till att jaga gäss bland jägare i södra Sverige. Bland jägarna var det 39 procent som redan jagar gäss och 61 procent som inte gör det. Av enkättagarna hade 18 procent tidigare jagat gäss men slutat. Jämfört med de som aldrig jagat gäss menade aktiva gåsjägare att gåsjakt är en del av jaktkulturen och att den är spännande snarare än tråkig. De som inte är gåsjägare menade att de i högre grad har begränsad kunskap om gåsjakt. Skillnaderna i hur de olika grupperna av jägare uppfattade tillgång till jaktmarker, utrustning och apportrande hund var dock små. Jägarna uppvisade generellt en låg vilja att öka sin gåsjakt, men de som redan jagar gäss var något mer intresserade jämfört med övriga jägare.

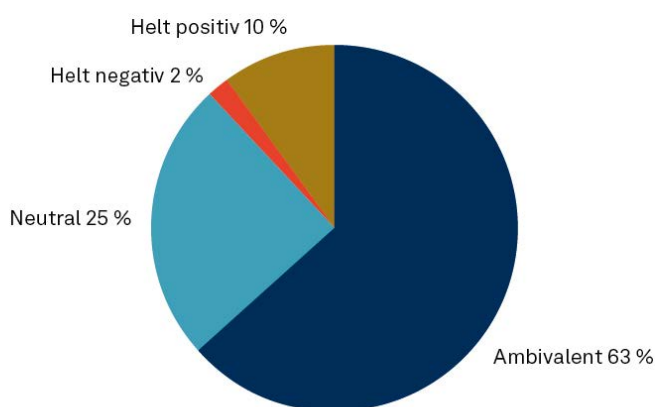
Bland gåsjägare påverkar tillgången till jaktmark och apportrande hund både hur ofta de jagar gäss och antal fällda gäss, men även viljan att öka sin gåsjakt. Även gåsjägarnas motivation har betydelse. En motivation skapad av påtryckningar från omgivningen eller normer, och än viktigare, en intern motivation baserad på att gåsjakt uppskattas eller är värdefull i sig, är relaterade till att jaga oftare och en starkare vilja att öka gåsjakten. Särskilt den mer internt styrda motivationen bidrar till en starkare identitet som gåsjägare, vilket i sin tur stärker viljan att jaga gäss. Vår studie visar att åtgärder som tar bort hinder kopplade till avsaknad av jaktmark och apportör,

samt uppmuntrar en internt styrd motivation, kan öka jägares vilja att jaga gås. Gåsjägarare menade även att en längre jaktsäsong var den åtgärd som i störst utsträckning skulle leda till att de ökade sin gåsjakt.

Fågelskådare har en ambivalent inställning till gäss

Fågelskådares uppfattning om gäss och deras vilja att på olika sätt delta i gåsförvaltningen studerades. En majoritet av fågelskådarna uppvisade en ambivalent inställning gentemot gäss; de var generellt positivt inställda till dem men tyckte samtidigt att de är för många. En fjärdedel uppvisade en neutral inställning, medan endast några få procent var antingen genomgående negativt eller positivt inställda till gäss (Fig. 2). Andelen män som var ambivalenta var högre än andelen kvinnor och fler i södra Sverige var ambivalenta än i norra och mellersta delarna av landet.

Fågelskådarnas vilja att delta i gåsförvaltningen var inte särskilt hög. Den var dock något högre för att delta i gåsräkningar, följt av deltagande i lokala förvaltningsgrupper och lägst för att delta i skrämsel av gäss. Resultaten visar också att fågelskådare med antingen en ambivalent inställning till gäss eller en helt positiv inställning var mer villiga att delta i gåsförvaltningen. Emellertid var en stark identitet som fågelskådare, som en följd av längre tid som aktiv och mer erfarenhet av fågelskådning, än viktigare för att stärka viljan att delta i gåsförvaltningen.

Figur 2: Andel fågelskådare med ambivalent, neutral, helt negativ eller helt positiv inställning till gäss baserat på mått av attityd (1–5, negativ respektive positiv) och tolerans (1–5, för många och ökande till för få och minskande) bland det totala antalet som besvarat båda frågorna.

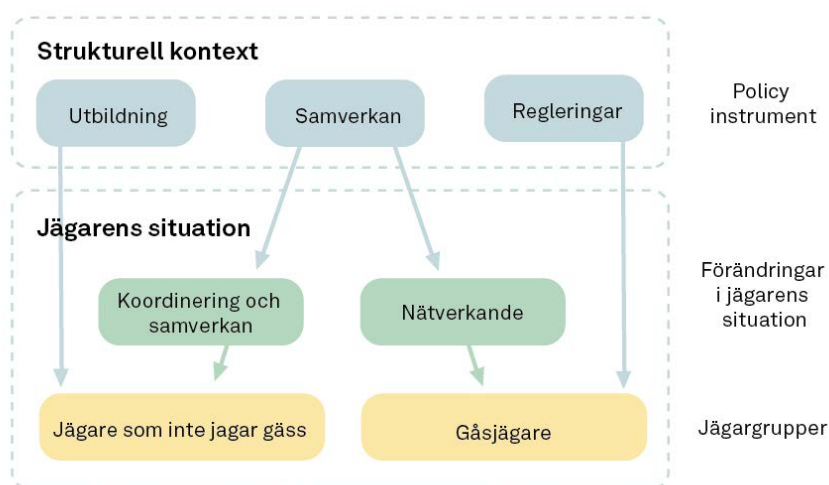
Forskningsens råd till förvaltningen

I flera av de internationella förvaltningsplanerna för gäss, som arbetats fram av den internationella gåsförvaltningsplattformen inom AEWA, är målet att begränsa antalet gäss och skador på grödor. Detta kräver engagemang från flera intressegrupper, i flera fall på frivillig basis.

Eftersom lantbrukarna är avgörande för hur skador på grödor hanteras behöver de lokala lantbrukarnas perspektiv beaktas på alla nivåer i förvaltningen. Risken finns annars att relationen mellan enskilda lantbrukare och myndigheterna skadas, vilket på sikt försämrar möjligheterna att nå de senares mål.

Gåsjakt kan uppmuntras på olika sätt (Fig. 3). En längre jaktsäsong kan leda till mer gåsjakt bland de som redan jagar gås, och bland de som inte jagar gås kan information och utbildning vara viktiga för att höja kunskapsnivån. Samverkansåtgärder såsom koordinerad jakt kan vara viktiga bland dem som inte jagar gås, medan nätverk för att förbättra tillgången till jaktmarker och utrustning kan vara viktiga för att uppmuntra en ökning av gåsjakten bland gåsjägare.

Gåsförvaltningsåtgärder för att hantera exempelvis skador inom jordbruket behöver vara acceptabla även från ett naturvårdsperspektiv. Även om många fågelskådare delar de andra intressegruppernas uppfattning att mängden gäss kan utgöra problem, behöver denna grupp delta aktivt på olika förvaltningsnivåer för att åtgärder ska utformas med hänsyn tagen till naturvård.

Figur 3: Styrmedel som kan användas för att engagera olika grupper av jägare direkt eller via jägarens situation.

Författare:

Huvudförfattare Louise Eriksson, Umeå universitet, samt medförfattare Johan Elmberg, Högskolan Kristianstad, och Johan Månsson, Sveriges lantbruksuniversitet.

Flera forskare har varit involverade i de specifika studierna som faktabladet bygger på – se nedan.

Det här faktabladet baseras på artiklarna

Eriksson, L. Johansson, M., Månsson, J., Redpath, S., Sandström, C. & Elmberg, J. (2022). Individuals and Multilevel Management: A Study of the Perceived Adaptive Capacity of the Goose Management System among Farmers in Sweden. *Society and Natural Resources*, 35(1),1-19. <https://doi.org/10.1080/08941920.2021.2015497>

Eriksson, L. Månsson, J., Liljebäck, N., Sandström, C., Johansson, M., Eklund, A., & Elmberg, J. (2023). How to involve hunters in the adaptive flyway management of geese: The importance of structural, situational, and psychological factors. *Scientific Reports* 13:7112. <https://doi.org/10.1038/s41598-023-33846-0>

Eriksson, L. Johansson, M., Månsson, J., Sandström, C., Eklund, A., & Elmberg, J. (2023). Are birdwatchers willing to participate in local goose management? A case study from Sweden. *European Journal of Wildlife Research*, 69:28. <https://doi.org/10.1007/s10344-023-01649-3>

Faktabladet uttrycker nödvändigtvis inte Naturvårdsverkets ställningstagande. Författaren/na svarar själv för innehållet och anges vid referens.